

Nieuwsbrief Coalitieakkoord 2021 – 2025

16 december 2021

Deze nieuwsbrief van VNO-NCW en MKB-Nederland over het coalitieakkoord “Omzien naar elkaar, vooruitkijken naar de toekomst” biedt u allereerst het persbericht van de beide organisaties aan. Daarna volgt themagewijs korte informatie en een eerste appreciatie over voor ondernemers relevante plannen in het akkoord. Dit document is gebaseerd op een eerste snelle scan.

Reactie VNO-NCW en MKB-Nederland

‘Coalitieakkoord legt goede basis voor verduurzaming en modernisering Nederland’

Nu komt het aan op de uitvoering

‘Het nieuwe coalitieakkoord legt een goede basis voor de noodzakelijke verduurzaming en modernisering van ons land.’ Dat zeggen VNO-NCW en MKB-Nederland in een eerste reactie. Hiermee wordt Nederland klaar gemaakt voor de toekomst met onder meer ambitieus klimaat- en stikstofbeleid, vernieuwd arbeidsmarktbeleid en een stevige bouw- en woonagenda. Ook wordt stevig geïnvesteerd in innovatie en kennis en is er veel aandacht voor ondernemerschap en het mkb. ‘Op al die fronten combineert het nieuwe akkoord goede ambities met een grote investeringsimpuls. De plannen sluiten daarbij goed aan op onze [nieuwe koers](#) en de voorstellen van onder meer de SER. ‘Alles moet nu in het teken staan van een succesvolle uitvoering en de belofte van stabiel beleid.’

De ondernemersorganisaties zijn verheugd dat flink extra geïnvesteerd gaat worden in onder meer wonen, klimaat, stikstof, innovatie, infrastructuur en wonen. In totaal wordt zo voor tientallen miljarden extra uitgetrokken. ‘De goede plannen op deze terreinen betekenen dat Nederland in hoog tempo op grote schaal op de schop moet. Dat voor elkaar krijgen binnen de context van zeer langdurige vergunningsprocedures, een schreeuwend tekort aan technici en een gedecentraliseerde overheid vraagt om zeer stevige regie en doorzettingsmacht vanuit de coalitie en operationele kracht bij de departementen’, aldus de ondernemingsorganisaties.

Ambitieuze richting is goed

Ingrid Thijssen, voorzitter VNO-NCW: ‘Van stikstof tot klimaat tot de arbeidsmarkt. De ambitieuze richting van het coalitieakkoord is goed. Dit helpt ons land voorbereiden op de grote transitie waar we voor staan. De coalitie kon daarbij gelukkig bouwen op tal van plannen met veel maatschappelijk draagvlak. Nu komt het aan op versnelde uitvoering van al die mooie voornemens. Juist dat is de afgelopen jaren de achilleshiel gebleken. Noch de natuur en het klimaat, noch de arbeidsmarkt, noch het vestigingsklimaat is gebaat bij verder uitstel. Nu moeten we met zijn allen de schouders eronder zetten. Wij pakken de handschoenen voor verdere uitwerking van de plannen graag samen op met maatschappelijke partners en de coalitie, zodat die in de praktijk kunnen werken.’

‘Nu aan de slag voor de toekomst’

Jacco Vonhof, voorzitter MKB-Nederland: ‘Het is goed te zien dat deze coalitie het mkb letterlijk belangrijk noemt want dat *is* het ook. Het mkb is nodig om al die grote maatschappelijke opgaven mogelijk te maken. Dat vraagt om helder beleid waarbij uitvoerbaarheid voor het mkb de norm is en dat stimuleert in plaats van ontmoedigt. We zien in dit akkoord veel van onze inzet terug, zoals in de hulp voor het mkb bij verduurzaming en het vereenvoudigen van de regelingen op dat terrein. Blij zijn we onder meer met de aangekondigde aanpak van de regeldruk en het wegnemen van barrières bij financiering, want ondernemers moeten alle nodige investeringen wel kunnen doen. We zijn echter nog niet gerust op de lastenontwikkeling voor zelfstandig ondernemers. Verder moeten we nu vooral aan de slag met de toekomst.’

Stabiel beleid en extra investeringen

VNO-NCW en MKB-Nederland noemen het belangrijk dat de coalitie gaat voor een stabiel en voorspelbaar vestigingsklimaat voor ondernemers en innovatie in Nederland, al moet dit in de praktijk nog wel blijken. ‘Stabiel beleid draagt bij aan investeringszekerheid. Ook zijn we blij dat de coalitie daarbij expliciet het belang van de continuïteit van familiebedrijven in Nederland benoemt.’

Reactie op hoofdlijnen

Hieronder een korte eerste reactie op de belangrijkste plannen:

Klimaat en duurzaamheid

- Ambities: VNO-NCW en MKB-Nederland steunen de verhoogde klimaatambities.
- Klimaatafspraken industrie: VNO-NCW is positief over de plannen om met de grote industriële ondernemingen tot maatwerkafspraken te komen. ‘Niemand kan de energietransitie alleen voor elkaar krijgen. Infrastructuur en vergunningen zijn bijvoorbeeld een verantwoordelijkheid van de overheid. Alleen door dit soort afspraken met elkaar te maken kan Nederland haar klimaatdoelen halen. Tegelijkertijd wordt Nederland dan *dé* plek waar de industrie een voorsprong neemt. Wij vinden het verstandig wanneer bedrijven, overheid en maatschappelijke partners hierin samen optrekken. Het coalitieakkoord biedt hiervoor goede aanknopingspunten.’
- Betalen naar gebruik: Ondernemers zijn positief over de plannen om bij autobezit te betalen voor gebruik in plaats van bezit. ‘Dit helpt de verduurzaming en is eerlijker.’
- Kernenergie: Goed is dat voorbereidingen worden getroffen voor een grotere rol voor kernenergie in de energiemix. ‘De leveringszekerheid van onder meer gas staat onder druk en we kunnen geen enkele optie meer uitsluiten in het licht van de Klimaatafspraken en in combinatie met meer wind en zon,’ aldus VNO-NCW en MKB-Nederland.
- Energie overig: De ondernemersorganisaties zijn verheugd dat de ODE wordt aangepast, omdat deze een perverse prikkel gaf voor de elektrificatie en daarmee verduurzaming van (mkb-) ondernemers. De aangekondigde verhoging van de energiebelasting wordt aangepast aan de Europese Plannen (Fit for 55) en dit dient dan ook echt in Europees kader plaats te vinden. Goed is dat er hulp komt voor het mkb en dat een toets op de effecten voor het mkb plaatsvindt.
- Stikstof: ‘De plannen van de coalitie kunnen de uitstoot stevig verminderen, de natuur versterken en boeren toekomst bieden. Wat nog niet duidelijk is maar wel heel belangrijk is, is

dat er op korte termijn ook ruimte voor economische ontwikkeling komt. ‘Hier zegt het coalitieakkoord niets over en het land moet uit de stikstofklem.’

- Mobiliteit, infrastructuur en logistiek: Positief is dat jaarlijks 1,25 miljard euro wordt vrijgemaakt voor onderhoud aan infrastructuur, 7,5 miljard om nieuwe woningen te ontsluiten en 3 miljard voor de Lelylijn. Dit laatste is een belangrijke impuls voor duurzame mobiliteit, het Noorden en een betere benutting van het hele land.
- Ruimte en wonen: Er komt meer regie op de woningbouw, dat is een goede zaak. Ook komt er 1 miljard euro extra voor nieuwe woningen en wordt de verhuurdersheffing afgeschaft. Deze zaken tezamen helpen voor het creëren van voldoende en betaalbare woonruimte.

Een inclusieve en goed functionerende arbeidsmarkt

- Arbeidsmarkt: het [SER-akkoord](#) wordt grotendeels overgenomen door de coalitie. ‘Dit gaat helpen mensen nieuwe zekerheden te geven en om mensen van krimp- naar tekortsectoren te brengen nu de economie verandert en sprake is van flinke krapte. Het minimumloon gaat omhoog. Hierbij moeten conform het SER-advies de kansen voor banen aan de basis van de arbeidsmarkt goed worden bewaakt. De investeringen in kinderopvang maken de combinatie van werk en gezin gemakkelijker en dragen bij aan (gelijke) talentontwikkeling van kinderen.
- Onderwijs: Positief is dat extra wordt geïnvesteerd in de kwaliteit van het funderend onderwijs. Het aanbieden van arbeidsmarktrelevante opleidingen in het onderwijs is van groot belang voor de kansen van jongeren op de arbeidsmarkt en gezien de tekorten in een aantal belangrijke sectoren.

Economie

- Vestigingsklimaat: de coalitie zet in op een stabiel en goed vestigingsklimaat voor ondernemers met aandacht voor de samenwerking tussen grote en kleinere bedrijven en voor het versterken van het verdienvermogen. Dit past bij onze breed gedeelde oproep over het vestigingsklimaat.
- Innovatie: Het is ontzettend belangrijk dat de coalitie vol inzet op kennis en innovatie (3 procent bbp - Lissabondoelstelling). Hiertoe wordt een fonds van 5 miljard euro voor onderzoek en ontwikkeling opgezet, ook het vrij en ongebonden onderzoek. Bovendien wordt de R&D-pijler in het Groeifonds versterkt. Uit de digitaliseringsparagraaf spreekt nieuwe ambitie om kansen te benutten voor digitale innovatie en sleuteltechnieken en van Nederland het digitale knooppunt van Europa maken. Er komt een duidelijke strategie voor een maakindustrie die vooroploopt. Daarbij is er ook aandacht voor strategische onafhankelijkheid. Ook is het positief dat het topsectorenbeleid wordt doorgezet.
- Familiebedrijven: Het is goed dat de coalitie de continuïteit van familiebedrijven wil ondersteunen door de bedrijfsopvolgingsregeling eenvoudiger en eerlijker te maken en oneigenlijk gebruik tegen te gaan. Hier heeft het bedrijfsleven ook voor gepleit.
- Ondernemen: Het mkb is belangrijk voor deze coalitie, die inzet op groei- en innovatief vermogen van mkb-ondernemers. Zo heeft de coalitie het pleidooi van de ondernemersorganisaties voor een meetbare aanpak van regeldruk overgenomen. Met de MKB-Toets wordt straks ook de uitvoerbaarheid van bestaande regels getoetst en waakhond ATR krijgt meer geld. Mkb-financiering wordt verbeterd en ondernemers krijgen hulp bij digitalisering en verduurzaming.

MKB-Nederland en VNO-NCW steunen deze inzet, maar benadrukken dat hier een stevig programma onder moet komen te liggen.

- Veiligheid en aanpak van cybercriminaliteit: VNO-NCW en MKB-Nederland onderschrijven het belang van structurele, centraal gecoördineerde samenwerking, een meerjarige aanpak, informatiedeling en versterking van de cyberexpertise bij de politie, OM en Defensie. Belangrijk is verder is dat jaarlijks 1 miljard euro extra wordt geïnvesteerd in veiligheid, onder meer voor tegengaan ondermijning en versterken politie. Ook de krijgsmacht wordt versterkt.
- Internationaal: Het is goed dat de coalitie zich blijft inzetten voor nieuwe handels- en investeringsakkoorden (zoals CETA). Ook komt er een gerichte Afrikastrategie.

Komende maanden

Hoewel de nieuwe plannen er op hoofdlijnen goed uit zien, komt het de komende maanden ook aan op een goede uitwerking met goede betrokkenheid vanuit de praktijk. De ondernemersorganisaties trekken daarbij graag samen op met de verschillende overheden en maatschappelijke partners om de uitwerking tot een succes te maken.

Meer informatie en reacties van onze kant op het coalitieakkoord kunt u vinden op onze websites:

- [VNO-NCW | Voor een excellent ondernemingsklimaat](#)
- [MKB-Nederland | Voor een kansrijk ondernemersklimaat](#)

Het volledige akkoord is [hier](#) te vinden.

Inhoudsopgave

Nieuwsbrief Coalitieakkoord 2021 – 2025 16 december 2021.....	1
Financieel en economisch beeld.....	6
Fiscaliteit en lasten	7
Investeren en innoveren	8
Economie en Ondernemerschap	9
Arbeidsmarkt, sociale zekerheid en arbeidsrecht.....	11
Onderwijs en leven lang ontwikkelen	14
Gezondheidszorg en preventie.....	15
Energie en klimaat	17
Mobiliteit, fysieke leefomgeving en wonen	19
Digitalisering & Cybersecurity	22
Veiligheid, justitie en defensie.....	24
Nederland in de wereld en internationaal ondernemen	25
Samenleving en openbaar bestuur	28

Financieel en economisch beeld

Overheidsfinanciën

Allereerst investeert de coalitie voor de komende tien tot vijftien jaar extra (incidenteel) 60 miljard euro via Klimaat- en Stikstoffondsen en 6,7 miljard euro extra voor kennis en innovatie (via het Groeifonds). Inclusief de andere investeringen in bijvoorbeeld wonen en infrastructuur komen de investeringen uit op in totaal ruim 100 miljard euro.

Daarnaast verhoogt de coalitie de uitgaven structureel. Hieronder het uitgaven- en lastenbeeld onder het nieuwe coalitieakkoord weergegeven ([zie budgettaire bijlage](#) bij het coalitieakkoord). De overheidsuitgaven nemen structureel toe met bijna 19 miljard euro. Daartegenover staan ombuigingen van bijna 6 miljard euro. De lasten worden structureel verlicht met bijna een half miljard. Per saldo nemen structureel de overheidsuitgaven met ruim 13 miljard euro toe.

Tabel 1. Samenvatting financieel beeld

In mln. euro's, + is saldooverslechterend	2022	2023	2024	2025	Struc
Uitgaven	6.533	15.898	24.829	27.853	12.840
w.v. ombuigingen*	325	345	18	-1.176	-5.886
w.v. intensiveringen	6.208	15.553	24.811	29.029	18.726
Lasten	8	1.375	1.430	1.679	470
w.v. lastenverlichting	8	5.056	5.916	7.007	8.800
w.v. lastenverzwaring	0	-3.680	-4.486	-5.328	-8.329
Totaal	6.541	17.273	26.259	29.532	13.310

*Een aantal ombuigingen op het terrein van de zorg begint met een intensivering in de eerste jaren om daarna in latere jaren een besparing te realiseren.

Lasten bedrijven en burgers (tabel 2 en 3)

Het lastenbeeld van het coalitieakkoord is per saldo ongeveer neutraal. De coalitie verhoogt de lasten voor het bedrijfsleven iets met 1 miljard euro (tabel 3). Inclusief het effect van eerdere lastenverzwaringen van zo'n 5 miljard euro ('basispad') bedragen de lastenverzwaringen voor het bedrijfsleven 6 miljard euro in 2025, zie tabel 2. In het lastenbeeld voor bedrijven is ook de afschaffing van de verhuurdersheffing meegenomen van 1,7 miljard euro. Voor burgers verlicht het coalitieakkoord de lasten met 2,8 miljard euro. Inclusief de al voorziene lastenverzwaringen resteert een lastenverzwaring van 1,8 miljard euro in 2025 (zie tabel 2).

Positief is dat de coalitie wil dat meevallers in de ontwikkeling van het EMU-saldo voor 50 procent worden ingezet voor lastenverlichting en niet langer alleen voor het terugbrengen van het tekort.

Tabel 2: Basispad + coalitieakkoord (- = lastenverlichting, +=lastenverzwaring; in mld. euro's)

Lasten bij ongewijzigd beleid + coalitieakkoord	2022	2023	2024	2025
Totaal	2,0	5,6	6,6	8,1
w.v. burgers	-1,4	0,3	0,9	1,8
w.v. bedrijven	3,3	5,1	5,5	6,0
w.v. buitenland	0	0,2	0,2	0,2

Tabel 3: Totaal coalitieakkoord (- = lastenverlichting, +=lastenverzwaring; in mld. euro's)

Lasten coalitieakkoord	2022	2023	2024	2025
Totaal	0	-1,5	-1,6	-1,7
w.v. burgers	0	-2,6	-2,7	-2,8
w.v. bedrijven	0	0,9	1,0	1,0
w.v. buitenland	0	0,2	0,2	0,2

Fiscaliteit en lasten

Stabiel en voorspelbaar vestigingsklimaat

Het is belangrijk dat de coalitie wil werken aan een stabiel en voorspelbaar vestigingsklimaat voor ondernemers en innovatie in Nederland. Dat geldt ook voor het fiscale beleid en zal zonder meer bijdragen aan de investeringszekerheid, met name ook in de grote transities op het terrein van klimaat en energie. Wij hebben in de afgelopen periode regelmatig aandacht voor gevraagd voor het belang van stabiel en voorspelbaar overheidsbeleid.

Familiebedrijven

Daarnaast is het goed dat expliciet het belang van de continuïteit van familiebedrijven in Nederland wordt benoemd. We ondersteunen de gebalanceerde aanpak voor behoud en verbetering van de bedrijfsopvolgingsregeling, waarbij tegelijkertijd onbedoeld gebruik wordt tegengaan. Ter zake van het wetsvoorstel excessief lenen wordt de drempel van 500.000 euro verhoogd naar 700.000 euro, maar de materieel terugwerkende kracht van het wetsvoorstel wordt helaas niet teruggenomen.

Verder

Er is een aantal maatregelen die negatieve gevolgen hebben voor zelfstandig ondernemers en ondernemerschap. Zo wordt de zelfstandigenaftrek verder afgebouwd tot 1.200 euro in 2030, wordt de overdrachtsbelasting voor niet-woningen opnieuw verhoogd van 8 naar 9 procent en wordt de vrijstelling in de bpm voor niet-duurzame bestelauto's afgebouwd. Tegenover de lagere zelfstandigenaftrek staat in de regeerperiode een hogere arbeidskorting. Daarnaast zullen zelfstandig ondernemers met sterk fluctuerende winsten nadeel ondervinden van het voornemen de middelingsregeling af te schaffen.

De budgettaire opbrengst in de vennootschapsbelasting wordt gegenereerd door implementatie van de internationale afspraken over een minimumwinstbelasting van 15 procent naar verwachting via een Europese Richtlijn. Als ook de genoemde CFC-maatregel in lijn met diezelfde internationale afspraken wordt vormgegeven, zou dat de Nederlandse concurrentiepositie niet te hoeven schaden. In alle gevallen zou Nederland niet unilateraal moeten willen afwijken van- of vooruitlopen op de internationaal gemaakte afspraken. Hetzelfde geldt voor het voornemen een digitale dienstenbelasting in te voeren. De gemaakte mondiale internationale afspraken kwamen er juist ter voorkoming van unilaterale digitaxen. De Europese Commissie heeft om diezelfde reden het eigen voorstel voor digitale dienstenbelasting voorlopig ingetrokken.

Investeren en innoveren

Onderzoek, Innovatie, technologie

Het belang van de Kenniseconomie wordt breed benadrukt, onder andere door stevige (incidentele) investeringen. Het is positief dat de coalitie nadrukkelijk inzet op kennis en innovatie met een nieuw Fonds voor Onderzoek en Wetenschap (vrij en ongebonden onderzoek en ontwikkeling, onderzoek infrastructuur) van in totaal 5 miljard euro in 10 jaar én met een substantiële verhoging (6,7 miljard euro) voor kennis en R&D in het Groeifonds waardoor in totaal 20 miljard euro geheel ten goede komt van de kennis- en innovatiepijlers. Het fonds voor wetenschap is weliswaar incidenteel maar heeft een horizon van 10 jaar, wat een goede basis biedt voor de komende jaren. Wel is het van belang dat de extra middelen voor het nationaal groeifonds voor onderzoek en innovatie in het kader worden geplaatst van het innovatiebeleid en het strategisch industriebeleid.

Ook zet de coalitie het topsectorenbeleid door. Het missiegedreven innovatiebeleid wordt gericht op drie grote transities: klimaat en energie, digitalisering en sleuteltechnologieën. De creatieve industrie wordt betrokken bij grote maatschappelijke opgaven. De Regiodeals worden voortgezet, inclusief publiek-private samenwerkingsverbanden (pps-en) om de regionale economische kansen te benutten (onder andere Brainport en Estec worden genoemd). Verder is er aandacht voor het groeien en innovatief vermogen van mkb-ondernemers en bedrijven en de ondersteuning van Innovatieve startups en scale-ups. Bovendien komt ook het belang van kennis en innovatie terug bij een flink aantal andere thema's, met name rondom de grote transities digitalisering en verduurzaming. Tot slot komen er structureel extra middelen voor vervolgoopleidingen en onderzoek (700 miljoen euro), onder andere gericht op verminderen van de werkdruk van ongebonden onderzoek.

VNO-NCW en MKB-Nederland vinden het positief dat het topsectorenbeleid wordt doorgezet. De verdere focus in het missiegedreven innovatiebeleid zou ook moeten leiden tot vereenvoudiging van de uitvoering van dit beleid. Tegelijkertijd is het van groot belang dat pps-en die bijvoorbeeld in de Topsector Life Sciences & Health LSH worden ontwikkeld door kunnen gaan. Ook is het van belang om de internationale component van het topsectorenbeleid te versterken.

Strategisch Industriebeleid

De coalitie gaat de maakindustrie versterken. De coalitie erkent nadrukkelijk de veranderende machtsverhoudingen en instabiliteit rond Europa, waardoor we onder andere onze welvaart actiever moeten beschermen (Europa moet een 'speler' blijven). Ook zal Nederland bij moeten dragen aan oplossingen voor grote mondiale uitdagingen. De coalitie zal inzetten op drie sporen die nadrukkelijk in een Europees kader worden geplaatst:

1. stimuleringsbeleid door inzet op open strategische autonomie van de EU en stimuleren van innovatiekracht en slimme industriepolitiek om leidend te worden in digitalisering en nieuwe technologieën
2. beschermingsbeleid door inzet op strategische onafhankelijkheid door productie van cruciale (half)producten in Europa en door het beschermen van vitale processen en het voorkomen van ongewenste zeggenschap in vitale bedrijven. In het kader van versterking van de pandemische paraatheid betekent dit bijvoorbeeld een (Europese) inzet op o.a. onafhankelijkheid voor genees- en hulpmiddelen. Voor de Nederlandse strategische onafhankelijkheid zal de coalitie oog houden

voor een vitale Nederlandse defensiesector. Ook zal de coalitie kaders stellen voor 'kennisveiligheid' en wetenschappelijke samenwerking met onvrije landen;

3. Groen industriebeleid, met inzet van het klimaat- en transitiefonds heeft de coalitie de ambitie in de kopgroep te zitten van de transitie naar een groene industrie.

De coalitie wil bovendien een leidende rol nemen om de EU slagvaardiger, economisch sterker, groener en veiliger te maken en daarbij intensief samenwerken met gelijkgezinde landen en waar nodig kopgroepen te vormen om tot oplossingen te komen.

VNO-NCW en MKB-Nederland zijn positief over de ontwikkeling van slim industriebeleid, een sterke maakindustrie en continuering van de topsectoren. Dit sluit goed aan bij onze oproep om strategisch industriebeleid te ontwikkelen. De thema's van het missiegerichte innovatiebeleid sluiten goed aan bij de zogenaamde Europese "twin transition". Ook de aansluiting van het Nederlandse industriebeleid bij het Europese industriebeleid beoordelen we positief. Zowel op het terrein van stimulerend beleid als op het terrein van bescherming is Europese samenwerking cruciaal. We vinden het wel van belang dat actieve Nederlandse participatie in Europese Industriële Allianties en IPCEIs mogelijk wordt. Onduidelijk is of hiervoor budget is gereserveerd. Mogelijk kan dit uit het versterkte Groeifonds komen.

Economie en Ondernemerschap

Midden- en kleinbedrijf

Het mkb is belangrijk voor deze coalitie, die inzet op het groei- en innovatief vermogen van mkb-ondernemers. Zo heeft de coalitie ons pleidooi voor een meetbare aanpak van regeldruk overgenomen. Met de MKB-Toets wordt straks ook de uitvoerbaarheid van bestaande regels getoetst en waakhond ATR krijgt meer geld. Mkb-financiering wordt verbeterd en ondernemers krijgen hulp voor digitalisering en verduurzaming. Het wordt gemakkelijker om mensen aan te nemen en de positie van ondernemers in het faillissementsrecht wordt sterker.

MKB-Nederland en VNO-NCW steunen deze inzet, maar benadrukken dat hier een stevig programma onder moet komen te liggen.

Bescherming tegen oneerlijke concurrentie van buiten Europa

De coalitie wil het ondernemingsklimaat onder meer verbeteren door in te zetten op een gelijk speelveld en bescherming tegen oneerlijke concurrentie van buiten Europa. Daar kan bijvoorbeeld sprake van zijn als buitenlandse ondernemingen grote sommen staatssteun ontvangen of profiteren van een ongereguleerde grote marktmacht op een thuismarkt en daardoor een voordeel hebben tegenover Europese bedrijven die veel beperkter toegang hebben tot staatssteun vanwege de strikte regels die de EU daaraan stelt.

Het is positief dat de coalitie hier aandacht voor heeft. Dat is ook nodig, nu de Franse regering heeft aangekondigd in haar aanstaande voorzitterschap van de Europese Raad vaart te willen maken met Europese regels daaromtrent. Een gelijk speelveld in Europa kan er bovendien aan bijdragen dat Europese bedrijven beter kunnen concurreren op mondiaal niveau.

Ruimte voor duurzaamheidsinitiatieven in Mededingingswet

Er wordt ruimte gecreëerd voor ondernemers om de handen ineen te slaan om duurzame initiatieven te ontplooiën. Het gaat in feite om een uitzondering op het kartelverbod van de Mededingingswet. Er ligt hiervoor al een wetsvoorstel dat zal worden aangepast. In het bestaande wetsvoorstel gaat het om een verzoek dat kan worden gedaan aan de minister om bij AMvB bijzondere duurzaamheidsregels te stellen.

Voor ondernemers kan het voorstel kansen bieden om een verduurzamingslag te maken; samen is gemakkelijker dan alleen. Een belangrijke vraag is echter wat de reikwijdte van het begrip 'duurzaamheidsinitiatieven' wordt. Bovendien mag de inzet van dit instrument er niet toe leiden dat op oneigenlijke wijze de normale marktwerking wordt uitgeschakeld of verplichtingen, via initiatieven van derden, aan ondernemers worden opgelegd.

Maatschappelijk ondernemerschap

De coalitie wil maatschappelijk ondernemerschap faciliteren door de introductie van een maatschappelijke B.V. en één duidelijk kader met rapportage-eisen.

VNO-NCW en MKB-Nederland onderschrijven de inzet om ondernemers te ondersteunen hun rol maatschappelijk in te vullen. Daarvoor is een aanpak nodig die bedrijven faciliteert, investeringen mogelijk maakt en belemmeringen in regels wegneemt, en waarbij bedrijven laten zien welke concrete impact ze realiseren. Het is goed dat de coalitie dit wil doen met behoud van een gelijk speelveld; een belangrijke voorwaarde.

Blurring wordt toegestaan om winkelstraten aantrekkelijk te houden

We zijn blij dat de coalitie het belang ziet van een bruisende winkelstraat. De coalitie wil dat onder meer bereiken door mengformules ('blurring') toe te staan. Daarmee wordt een wettelijke basis gelegd voor bijvoorbeeld winkeliers of kappers om een drankje aan te bieden om de 'winkelervaring' aantrekkelijk te maken. Anderzijds wordt het voor bijvoorbeeld horecaondernemers ook mogelijk hun activiteiten te verbreden. Verder is het belangrijk dat de coalitie noemt dat alcohol wel op een verantwoorde wijze moet worden geschonken. Dat past bij onze ambities in het Nationaal Preventieakkoord.

MKB-Toets

In het coalitieakkoord staat dat de coalitie bij nieuwe regelgeving wil blijven toetsen of het uitvoerbaar is voor mkb-ondernemers. Dit is in lijn met onze inzet.

Aanbesteden

De coalitie zet in op een meer strategische benutting van overheidsaanbestedingen, mede ten behoeve van het mkb. Ter versterking van de positie van boeren committeert de overheid zich bij haar inkoop aan duurzaam en lokaal geproduceerd voedsel. Voor ondernemers is duurzaam en mkb-vriendelijk inkoopbeleid door de overheden belangrijk. Dit stelt hen in staat om innovaties van producten en diensten aan te bieden. Hoewel niet genoemd, blijven we samen optrekken met EZK en medeoverheden via het programma Beter Aanbesteden.

Arbeidsmarkt, sociale zekerheid en arbeidsrecht

SER Middellange termijn advies

Positief is dat de coalitie het SER-advies over de arbeidsmarkt op hoofdlijnen overneemt. Hieronder worden verschillende onderdelen daarvan en andere arbeidsmarktthema's nader toegelicht. Ook spreekt het coalitieakkoord expliciet uit het Pensioenakkoord te gaan uitvoeren.

Meer mensen aan het werk, Participatiewet en wetsvoorstel breed offensief

Ondanks de grote krapte op de arbeidsmarkt, zijn er nog te veel mensen die er niet tussen komen en langs de kant staan. We ondersteunen de ambitie van de coalitie om, samen met sociale partners, gemeenten en het UWV, meer mensen naar werk te begeleiden. Meer mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt zullen naar werk begeleid worden en het aantal beschutte werkplekken wordt uitgebreid.

VNO-NCW en MKB-Nederland vinden het belangrijk dat meer mensen gaan werken en sneller te activeren zijn naar werk. Het is positief dat de coalitie benadrukt dat uitkeringsgerechtigden daarbij zelf een actieve rol hebben. Als het gaat om groepen die met ondersteuning aan het werk geholpen en gehouden worden, dient er rekening gehouden te worden met randvoorwaarden die van belang zijn om werkgevers te stimuleren. Instrumenten moeten voor iedere werkgever beschikbaar, eenvoudig toegankelijk en toepasbaar zijn.

Het verruimen van bijverdiengrenzen en het aanpakken van andere structurele knelpunten in de Participatiewet zullen de behandeling van het wetsvoorstel Breed Offensief vergemakkelijken. VNO-NCW en MKB-Nederland moedigen Breed Offensief aan, omdat deze wet is bedoeld om inclusief werkgeven gemakkelijker en aantrekkelijker te maken, bijvoorbeeld door loonkostensubsidie te vereenvoudigen en te verbeteren en knelpunten rond de no-riskpolis weg te nemen.

Van-werk-naar-werk infrastructuur

In lijn met het SER-advies wil de coalitie de arbeidsmarktinfrastructuur uitbreiden om de overgang van werk-naar-werk en van uitkering-naar-werk te stimuleren. Onderdeel hiervan zijn instrumenten voor om- en bijscholing die de overstap naar tekortberoepen ondersteunen. Dit is van belang ook om krapte op de arbeidsmarkt terug te dringen. Ook de ervaringen bij de uitvoering van de crisismaatregelen zoals de Regionale Mobiliteitsteams en van-werk-naar-werk kunnen daarbij helpen.

Discriminatie en racisme

Het voornemen in het akkoord is om strenger op te treden tegen organisaties die zich schuldig maken aan discriminatie of racisme, met boetes en een meldplicht voor discriminerende verzoeken. Ook kunnen deze organisaties uitgesloten worden van overheidssubsidies en de gunning van opdrachten. De overheid gaat aan de slag met een recent aangenomen motie om te onderzoeken hoe *open hiring* kan worden toegepast.

VNO-NCW en MKB-Nederland steunen de ambitie van de coalitie om discriminatie te bestrijden. In de eerste plaats via een positieve en stimulerende aanpak. Bewustwording, leren van elkaar,

campagnes met werkgeversorganisaties. *Naming en shaming* of uitsluiting van bedrijven kan pas in laatste instantie aan de orde zijn.

Integratie en inburgering

De nieuwe wet inburgering wordt op 1 januari 2022 ingevoerd. Positief is dat het coalitieakkoord een zo groot mogelijke taalbeheersing als doel stelt, bij voorkeur taalniveau B1. De rol van gemeenten is hierbij essentieel. Bestaande vraagstukken en knelpunten betreffende de uitvoering, zoals het inzichtelijk maken van de bestanden, zijn niet zomaar weggenomen. Om een match te kunnen maken moet een werkgever weten welke regelingen ingezet kunnen worden om iemand te begeleiden en weten of financiële tegemoetkoming mogelijk is. Deze zaken moeten op orde zijn zodat werkervaring ook daadwerkelijk geboden kan worden aan inburgeraars.

Minimumloon

De coalitie wil een minimumuurloon invoeren, vanaf 2024, op basis van een 36-urige werkweek. Voor sectoren en ondernemingen met een 40-urige werkweek houdt dit een loonkostenstijging in van 11 procent. Een tweede afspraak in het coalitieakkoord is om in 2025 het minimumloon 7,5 procent hoger te laten zijn. Dit betekent een uiteindelijk een minimumuurloon van 11,89 euro (zonder tussentijdse indexaties). Daarnaast wordt de geplande afschaffing van het (jeugd)Liv, in 2025, niet omgezet in de voorgestelde LKV jongeren. In het SER middellange termijnadvies was opgenomen dat deze loonkostenstijging niet ten koste zou mogen gaan van werkgelegenheid aan de basis van de arbeidsmarkt en is een compensatie van hogere loonkosten bepleit.

Sociale Zekerheid

Arbeidsongeschiktheidsverzekering zelfstandigen

Er komt een arbeidsongeschiktheidsverzekering voor alle zelfstandigen, die zo wordt vormgegeven dat oneerlijke concurrentie en te grote inkomensrisico's voor individuen worden voorkomen. De coalitie geeft aan rekening te houden met de randvoorwaarden uit het pensioenakkoord. We gaan ervan uit dat dit ook gaat over de uitwerking die de Stichting van de Arbeid daaraan heeft gegeven. Wij zetten ons ervoor in om deze uitwerking te realiseren, waarbij ons belangrijkste doel is om ondernemers binnen de gestelde kaders zoveel mogelijk keuzevrijheid te geven.

Loondoorbetaling bij ziekte

Bij ziekte is de inzet van de coalitie primair gericht op herstel en terugkeer van de werknemer. Om de loondoorbetaling bij ziekte te verbeteren, richt de re-integratie zich in het tweede jaar -in lijn met het SER-advies- in principe op het tweede spoor, waarbij de instroom in de WIA (Wet werk en inkomen naar arbeidsvermogen) zoveel mogelijk wordt beperkt. VNO-NCW en MKB-Nederland zijn blij dat de inzet van de SER hier wordt overgenomen en zullen er bij de uitwerking op aansturen dat dit ook daadwerkelijk leidt tot een afnemende last voor ondernemers. Er is ongeveer 300 miljoen euro uitgetrokken om dit te realiseren.

WIA, Wet werk en inkomen naar arbeidsvermogen

De coalitie wil maatregelen nemen om de arbeidsparticipatie en positie van arbeidsongeschikten te verbeteren. De Stichting van de Arbeid heeft hiervoor al een aantal aanbevelingen gedaan, die de leidraad zullen vormen bij onze lobby op dit terrein. Daarnaast komt er - in overleg met de sociale

partners - onderzoek hoe 'hardheden' in de WIA hervormd kunnen worden met oog op uitvoerbaarheid, betaalbaarheid en uitlegbaarheid.

VNO-NCW en MKB-Nederland zullen aandringen op nauwe betrokkenheid bij dit onderzoek, waarbij we de voorstellen zullen toetsen aan de doelstellingen van de WIA, met name het bevorderen van arbeidsparticipatie en het benutten van mogelijkheden die er nog wel zijn.

Deeltijd-ww

Om de interne flexibiliteit en wendbaarheid van bedrijven te vergroten wordt in overleg met de sociale partners een budgettair neutrale deeltijd-WW uitgewerkt, met oog voor de uitvoerbaarheid en betaalbaarheid. Dit is een wens die ook in het SER-MLT-advies is neergelegd en die we als leidraad gebruiken bij de verdere uitwerking.

Arbeidsrecht

Positief is dat expliciet opgenomen is de uitwerking van de beëindiging van de arbeidsovereenkomst via een van-werk-naar-werk-route uit het SER-MLT-advies.

De verschillen tussen flexarbeid en vaste contracten worden verkleind in lijn met het SER-MLT-advies. In dat advies worden voorstellen gedaan over oproepcontracten, tijdelijke contracten en over de grens tussen zelfstandig werken (zzp) en een arbeidsovereenkomst. Het coalitieakkoord zegt alleen in het algemeen dat in lijn met dat advies zal worden gehandeld. Voor de voorstellen in het SER advies is nog veel complexe technische uitwerking nodig. Wij gaan er van uit dat we daar heel nauw bij betrokken zullen zijn.

Arbeidsmigratie

Het coalitieakkoord erkent de noodzaak van meer beleidsmatige inzet van arbeidsmigratie gerelateerd aan de krapte op de arbeidsmarkt. Daarbij wordt het Duitse voorbeeld genoemd voor richtgetallen voor migratie. Ook circulaire migratie binnen strikte wederzijdse afspraken met andere landen wordt onderdeel van het beleid.

Het is positief dat het akkoord ruimte schept voor arbeidsmigratie die is gerelateerd aan de krapte op de arbeidsmarkt en ook ruimte biedt voor vormen van circulaire migratie. Wij zullen graag bouwstenen aandragen voor een dergelijk beleid.

Pensioenen en AOW

De coalitie geeft aan het Pensioenakkoord uit te willen voeren voor een goed en fatsoenlijk pensioen voor alle generaties. Het gaat daarbij onder andere om de vormgeving van de nieuwe pensioencontracten, de transitie daarnaartoe en een aangepast fiscaal stelsel.

Het is positief dat de coalitie aangeeft het pensioenakkoord uit te willen voeren. Er ligt een evenwichtig pakket aan maatregelen om te komen tot een beter, moderner stelsel met stabielere premies. Aandachtspunt daarbij is de borging van het uitgangspunt van kostenneutraliteit.

In tegenstelling tot het minimumloon en andere uitkeringen zal de AOW niet worden verhoogd. Ouderen worden wel tegemoetgekomen door een verhoging van de ouderenkorting.

Arbeidsmarktpositie van vrouwen

De coalitie stimuleert de arbeidsparticipatie, meer uren of dagen werk in de week en een evenredige vertegenwoordiging van vrouwen in leidinggevende posities. Het meer uren werken van vrouwen kan een bijdrage leveren aan het aanpakken van de krapte op de arbeidsmarkt. De coalitie neemt maatregelen in de fiscale sfeer (inkomensafhankelijke combinatiekorting), investeert in kinderopvang en betaling van ouderschapsverlof. In de SER werken we nog aan een advies over stroomlijning van verlof.

Kinderopvang

In stappen wil de coalitie de kinderopvangsubsidie tot 95 procent verhogen voor werkende ouders. De vergoeding wordt direct betaald aan de kinderopvangbedrijven. Vanaf 2023 wordt de koppeling gewerkte uren losgelaten. Naast het vergemakkelijken van de combinatie van arbeid en zorg voor kinderen, leveren deze maatregelen ook een bijdrage aan (gelijke) talentontwikkeling van kinderen. Kinderopvangorganisaties moeten de ruimte houden om kwalitatief goede programma's aan te bieden met voor werkende ouders flexibele opvang.

Armoede- en schuldenaanpak

VNO-NCW en MKB-Nederland ondersteunen de brede armoede- en schuldenaanpak van de coalitie en zullen als werkgeversorganisaties ook inzetten op financiële educatie, preventie en vroegsignalering door werkgevers. Het is belangrijk dat werkgevers ondersteund worden in het bespreekbaar maken van de financiële situatie en dat werknemers worden doorverwezen naar de juiste hulp. Dit pakken we op onder andere met een samenwerking met de Nederlandse Schuldhulp Route (NSR) en Schuldenlab.

Het is goed dat de coalitie probleemschulden sneller wil oplossen en daarbij meer mogelijkheden wil bieden om tot een schuldregeling te komen. Daarbij moeten expliciet ook de probleemschulden van ondernemers worden betrokken. Schuldhulpverlening door gemeenten moet ook toegankelijk zijn voor ondernemers, de toegang tot saneringskredieten moet worden opgeschaald en de inzet moet zijn tot minnelijke regelingen te komen.

Onderwijs en leven lang ontwikkelen

Investering van 2 miljard euro in onderwijskwaliteit en gelijke kansen

Dit is in lijn met "Ondernemen voor brede welvaart". Bij de uitwerking van brede brugklassen blijft het belangrijk dat jongeren die bewust kiezen na de basisschool voor een praktische beroepsgerichte opleiding hierin niet gehinderd zullen worden. Een keuze voor een praktische vmbo-opleiding moet mogelijk blijven.

Hogere salarissen in het basisonderwijs (800 miljoen euro).

Goede, voldoende leraren en goed management voor uitstekend basisonderwijs zijn van groot belang voor een goede start van jongeren en een succesvolle schoolcarrière. Hier wordt de basis gelegd voor de beheersing van lezen, schrijven, rekenen en digitale vaardigheden. Dit is van groot belang voor de maatschappij en het bedrijfsleven. Een terechte noodzakelijke uitgavenverhoging, in te bedden in het aangekondigde kwaliteitsmasterplan.

Arbeidsmarktrelevante beroepsopleidingen

Positief is de aandacht voor het belang van het aanbod van arbeidsmarktrelevante beroepsopleidingen. Meer aandacht en inhoud voor een keuze van jongeren in het (beroeps-) onderwijs voor een studierichting met een goed arbeidsmarktperspectief en afbouw van studierichtingen die een slecht arbeidsmarktperspectief hebben is belangrijk om de tekorten op de arbeidsmarkt te verkleinen. Ook kan dit kansgelijkheid vergroten omdat bijvoorbeeld jongeren met een niet-westerse migratieachtergrond nu vaker kiezen voor kansarme opleidingen. De techniekhavo en extra aandacht en mogelijkheden voor kleinschalig vakonderwijs juichen wij toe.

Stages

VNO-NCW en MKB-Nederland steunen de aanpak om ervoor te zorgen dat elke mbo-student een stageplek en een passende vergoeding krijgt en om stagediscriminatie uit te bannen. Dat is beter te realiseren als meer gekozen wordt voor die studierichtingen waar de arbeidsmarkt behoefte aan heeft. Dáár is het waar te maken. Ook zetten we ons in voor het tegengaan van stagediscriminatie.

Kwaliteit hoger onderwijs

Het coalitieakkoord verandert de financiering van het hoger onderwijs (een hogere vaste voet en betere balans tussen de eerste en tweede geldstroom). Doel daarvan is onder meer: ruimte om de werkdruk aan te pakken en een evenwichtig aanbod in krimpregio's te behouden. Dat zijn wat ons betreft veelbelovende voornemens die de kwaliteit en een aanbod in het hoger onderwijs van voor de arbeidsmarkt benodigde studierichtingen positief kunnen beïnvloeden.

Leven lang ontwikkelen en leerrechten

In het coalitieakkoord wordt voor een Leven lang leren 4 maal 125 miljoen euro extra uitgetrokken. Daarnaast wil de coalitie permanent scholing via leerrechten bevorderen. Een leven lang ontwikkelen via leerrechten en daarmee via de persoon die zelf de regie in handen heeft voor zijn/haar aantrekkelijkheid voor de arbeidsmarkt is conform ons voorstel. De komende kabinetsperiode moeten de faciliteiten en de stimulans voor een leven lang ontwikkelen in samenwerking goed worden neergezet.

Tot slot is een grotere inzet van de (infrastructuur van) roc's en vakscholen voor het faciliteren van 'een leven lang ontwikkelen' zinvol, zoals de coalitie wil. Dit biedt extra mogelijkheden voor bij- en omscholing van werknemers en ondernemers en een snelle integratie van nieuwkomers in Nederland en op de arbeidsmarkt.

Gezondheidszorg en preventie

Lessen trekken uit Corona

De coalitie wil dat Nederland beter voorbereid is op nieuwe gezondheidscrisis: het zet in op het verbeteren van de publieke gezondheidszorg, flexibele opschaling en inzet van ic-capaciteit en personeel, zorgreserves, Europese inzet op onafhankelijkheid voor genees- en hulpmiddelen. VNO-NCW en MKB-Nederland zijn blij dat de coalitie lessen uit de coronacrisis trekt, zoals het verbeteren van de publieke gezondheidszorg (zodat bijvoorbeeld boosters tijdig en centraal aangestuurd kunnen worden gezet). Dat moet ertoe bijdragen aan dat lockdowns in de toekomst niet

meer plaats vinden. Ook kan het Nederlandse bedrijfsleven bijdragen aan ‘pandemische paraatheid’, zoals nu in de vooraanstaande positie met vaccins.

Inzet op preventie en gezondheid

De inzet op preventie en gezondheid wordt uitgebreid, met als doel een gezonde generatie in 2040, aansluitend op het Nationaal Preventieakkoord uit 2018. Het preventieakkoord wordt verbreed met mentale weerbaarheid.

Er komt een verhoging van de verbruiksbelasting op niet-alcoholische dranken (exclusief mineraalwater) en er komen bindende afspraken met de industrie over gezondere levensmiddelen. Bovendien wordt bezien of op termijn een suikerbelasting kan worden ingevoerd en de BTW op groente en fruit naar 0 procent kan.

De inzet op preventie en gezondheid sluit goed aan bij de inzet vanuit het bedrijfsleven; en is één van de lessen van corona. De voorgestelde maatregelen voor een suikertaks en bindende afspraken over gezondere voedingsmiddelen: wat VNO-NCW en MKB-Nederland betreft moet aan de tafel overgewicht van het Preventieakkoord in 2022 worden besproken wat de voortgang is bij het terugdringen van overgewicht en wat dan passende afspraken zijn.

Verbeteren van houdbaarheid van de zorg

De zorguitgaven stijgen van 88 miljard euro in 2022 naar 95 miljard euro in 2025. Structureel is een besparing ingeboekt van 4,5 miljard euro, die vooral moet worden gerealiseerd door meer passende zorg, en scheiden van wonen en zorg.

Passende zorg betekent dat zorg bewezen effectief is en dat overbehandeling wordt voorkomen. Voor een toekomstbestendige ouderenzorg wordt zorg en wonen gescheiden. Voor het stimuleren van langer thuis wonen en woon-zorg-combinaties wordt een bedrag olopend naar 100 miljoen euro in 2025 uitgetrokken. Er komt een nieuw integraal zorgakkoord met ingang van 2023 (met een beoogde opbrengst van structureel 1,5 miljard euro per jaar).

De inzet op passende zorg en scheiden van wonen en zorg zijn logische lijnen binnen het bestaande zorgstelsel, gericht op het verbeteren van de houdbaarheid van de zorg. Voor een houdbare ouderenzorg is echter óók een kritische blik op het stelsel zelf noodzakelijk: in SER-verband wordt daar een verkenning voor gestart. De totale besparing van 4,5 miljard euro vergt een ambitieus en concreet uitgewerkt plan, zoals over de digitale transformatie van de zorg.

Winstuitkering

Er komen (nadere) voorwaarden om excessieve winstuitkering door zorgaanbieders te voorkomen. Wel blijft onder strenge randvoorwaarden het mogelijk om risicodragend kapitaal aan te trekken.

VNO-NCW en MKB-Nederland zouden graag zien dat het aantrekken van risicodragend kapitaal in de hele zorg (inclusief de vergoeding ervan in de vorm van winst) onder duidelijke voorwaarden mogelijk is. Risicodragend kapitaal is juist hard nodig voor de (digitale) transformatie van de zorg.

Digitalisering

Ten slotte zijn we blij met de inzet op standaardisatie van de gegevensuitwisseling, dat moet leiden tot een nationale gezondheidsdata-infrastructuur die zorgprofessionals ondersteunt en onderzoek en innovatie faciliteert.

Energie en klimaat

Algemeen

De coalitie zet fors in op de klimaat- en energietransitie. Dit gaat gepaard met een stevige verhoging van de CO₂-reductiedoelstelling: van 49 procent in 2030 naar tenminste 55 procent in 2030, waarbij het beleid voor de zekerheid gericht wordt op 60 procent. In totaal gaat om een extra reductie van tussen de 25,4 en 31 Mton tot aan 2030. Er komt een klimaat- en transitiefonds voor, van 35 miljard euro (voor de komende 10 jaar) en er wordt een onafhankelijke wetenschappelijk adviesraad ingesteld. Voor de uitvoering door medeoverheden wordt 300 miljoen euro oplopend naar 800 miljoen euro per jaar beschikbaar gesteld.

Industrie

Een extra CO₂-emissiereductie van 6 Mton is beoogd in de industrie. Dit wordt geborgd door een aanpassing van de grondslag en prijs van de nationale CO₂-heffing (marginale heffing) en CO₂-vrije gascentrales. Daarnaast wordt in overleg met buitenland gedacht aan een minimumprijs in de EU-ETS. Er komt een investering van 15 miljard euro (cumulatief) voor vroege fase opschaling van hoogwaardige energiedragers zoals groene waterstof. Ook komt er 4 miljard euro voor de energie-infrastructuur en 3 miljard euro voor maatwerkafspraken met 10 tot 20 grote uitstoters en stimulering van innovatie in het mkb.

Investerings in de verduurzaming gekoppeld aan een verhoogde doelstelling zijn in lijn met ons eigen klimaatplan. Voor de grote industrie lijken er goede instrumenten te worden ontwikkeld, wel vragen wij om hier goed oog te houden voor het vestigingsklimaat. Voor het mkb is het nog zeer onduidelijk welke instrumenten de coalitie gaat voorstellen.

Energiebelasting en ODE

De energiebelasting voor gas en elektriciteit wordt jaarlijks verhoogd met 500 miljoen euro. Hierbij wordt vooruitgelopen op het wegnemen van de degressieve tariefstructuur, dat in Fitfor55 is voorgesteld in de Energiebelasting Richtlijn. Hier staat een verlaging van de ODE elektriciteit voor de 2e en 3e schijf tegenover van 500 miljoen euro per jaar. Per saldo wordt het gebruik van elektriciteit voordeliger. Daarnaast worden de vrijstellingen voor mineralogische en metallurgische procedés per 2025 afgeschaft.

Het stimuleren van elektriciteit als energiedrager is in lijn met de inzet van VNO-NCW en MKB-Nederland.. Het wegnemen van de vrijstellingen en de verhoging van de energiebelasting zouden wij graag in afstemming met Europese lidstaten zien, als onderdeel van Fitfor55. Nederland moet hier niet op vooruit lopen.

Energie

Er wordt extra ingezet op hernieuwbare energieproductie van met name wind op zee, zon-op-dak, groen gas en aquathermie. En de (keten) van productie en import van groene waterstof wordt opgeschaald. Voor realisatie van de CO₂-reductie zet de coalitie ook in op meer inzet van CO₂-vrije kernenergie door Borsele langer open te willen houden en de bouw van twee nieuwe kerncentrales te faciliteren. Financiële prikkels voor fossiele brandstoffen worden verder afgebouwd. Er is ruimte

voor Carbon Capture and Storage (CCS), maar er komen geen extra middelen voor beschikbaar in de SDE++.

Om ervoor te zorgen dat de hernieuwbare energie ook daadwerkelijk toegepast kan worden in de verschillende sectoren van de economie zal de coalitie de realisatie van grootschalige energie-infrastructuurprojecten versnellen door een Crisis en Herstelwetachtige aanpak te ontwikkelen.

De coalitie lijkt met haar inzet op hernieuwbare energieproductie, CO₂-vrije kernenergie, grootschalige investeringen in de energie-en klimaatinfrastructuur en het versnellen van inpassing en vergunningprocedures een adequaat en allesomvattend pakket te hebben voor het realiseren van een klimaat neutrale energievoorziening. Het bedrijfsleven levert graag haar bijdrage aan het versnellen van energie-infrastructuurprojecten.

Gebouwde omgeving

De coalitie zet in op besparing van energie voor de gebouwde omgeving via isolatie en verduurzaming van warmte. Er komt een nationaal isolatieprogramma, waarvoor 3,3 miljard euro beschikbaar is. Ook worden er stappen gezet om huurwoningen te verduurzamen. Daarnaast komt er een stimuleringsregeling voor hybride warmtepompen, 150 miljoen euro per jaar. Tot slot komt er een bijmengverplichting voor groen gas. Zo worden huiseigenaren en bedrijven op verschillende manieren ondersteund in de verduurzaming van hun gebouwen.

VNO-NCW en MKB-Nederland zijn positief over de inzet van de coalitie de uitdagende opgave van verduurzaming van de gebouwde omgeving aan te pakken. De coalitie zet enkele belangrijke stappen: het woonisolatieplan, de stimulering van hybride warmtepompen, en de bijmengverplichting. Voor de eerste twee initiatieven zijn omvangrijke budgetten beschikbaar. We missen het nemen van regie op de warmtenetten. Via het Warmtefonds krijgt het mkb toegang tot financiering. Onzeker is of dit voldoende is en mkb-ondernemers in de praktijk voldoende ondersteunt. Het mkb heeft op dit thema behoefte aan gestandaardiseerde pakketten voor investeringen en adequate technische en financiële ontzorging.

Klimaatadaptatie

Om adequaat in te spelen op de gevolgen van klimaatverandering investeert de coalitie extra in het Deltafonds. En wordt er toegewerkt naar nieuwe Deltabeslissingen voor de middellange en lange termijnadaptatiestrategie en maatregelen.

De aandacht die de coalitie geeft aan adaptatie is voor een land waarbij meer dan 60 procent van de economische waarde onder de zeespiegel ligt van essentieel belang. Door zo vroeg mogelijk adaptatiemaatregelen mee te nemen in alle plannen en ontwikkelingen gebeurt dit ook effectief verloopt het maatschappelijk ook zo soepel mogelijk. Het bedrijfsleven vindt dit een goede en verstandige ontwikkeling en steunt dit.

Mobiliteit, fysieke leefomgeving en wonen

Stikstof

De coalitie wil de uitdagingen in de landbouw en natuur als gevolg van de stikstofcrisis aanpakken met een Nationaal Programma Landelijk Gebied waarbij tot 2035 cumulatief 25 miljard euro beschikbaar is. De Omgevingswet bevat het instrumentarium voor een onontkoombare aanpak voor natuurverbetering en een basis voor vergunningverlening. Die aanpak richt zich niet alleen op stikstof, maar ook op de (Europese) normen en opgaven van de waterkwaliteit, bodem, klimaat en biodiversiteit. Een gedifferentieerde aanpak zal leiden tot grote aanpassingen in het landelijk gebied. De huidige doelstellingen worden in lijn gebracht met het advies van de Commissie Remkes. Alle sectoren moeten hun evenredige stikstofbijdrage leveren. De integrale aanpak moet op afzienbare termijn ruimere vergunningverlening mogelijk maken.

Het coalitieakkoord sluit hiermee aan bij wat VNO-NCW en MKB-Nederland hebben voorgesteld in het Versnellingsakkoord. Wij vragen ons wel af of het versnellen van het huidige beleid haalbaar is in de diverse sectoren. Ook legt de stikstofparagraaf wel heel veel nadruk op landbouw en natuur, terwijl onduidelijk is welke ontwikkelruimte er gaat komen voor de industrie, infrastructuur, energietransitie en het agrarische bedrijfsleven. De stikstofcrisis vraagt om snelle uitvoering van haalbare doelen om te voorkomen dat 2022 een verloren jaar wordt.

Versnelling van ruimtelijke procedures

De procedures voor de realisatie van nieuwe grootschalige energie-infrastructurele projecten die van nationaal belang zijn, gaan te traag, aldus de coalitie. Daarin wordt versnelling aangebracht door een aanpak zoals in de Crisis- en Herstelwet (Chw). Dit is ons uit het hart gegrepen.

Ook verwelkomen wij een minister voor Volkshuisvesting & Ruimtelijke Ordening (VRO) die gemeenten en provincies ondersteunt in het bepalen van woningbouwlocaties en prestatieafspraken met hen maakt. Deze minister voor VRO heeft ook een regiefunctie voor het ruimtelijk beleid, zowel ten aanzien van verstedelijking als voor andere opgaven met een sterke ruimtelijke component.

Investeren in transportinfrastructuur

De coalitie wil deze periode flink extra gaan investeren in infrastructuur. Zo trekt zij structureel 1,25 miljard euro extra per jaar uit voor het op orde krijgen van het onderhoud aan auto-, spoor- en vaarwegen. Aanvullend wil de coalitie achterstallig onderhoud financieren uit (goedkope) incidentele leningen. Ook reserveert ze voor de komende 10 jaar 7,5 miljard euro om de grote hoeveelheid nieuwe woningen goed mee te kunnen ontsluiten. Ook investeert ze 3 miljard euro extra in het realiseren van de Lelylijn en gaat ze met de middelen uit het Groeifonds bestemd voor infrastructuur investeren in o.a. de realisatie van de Noord-Zuid lijn tussen Amsterdam en Schiphol en innovatief OV-ontsluiting voor de Brainport Eindhoven.

Deze voornemens sluiten heel goed aan bij wat VNO-NCW en MKB-Nederland menen dat, in samenhang met andere maatregelen, nodig is om Nederland ook in de toekomst bereikbaar te houden.. Dat is nu structureel 1,25 miljard euro extra geworden met de mogelijkheid bij te lenen voor incidentele opgaven. De financiering van de Lelylijn, Noord-Zuid lijn en OV-ontsluiting Brainport stond ook hoog op de lijst met wensen. En de overige 7,5 miljard euro biedt kansen om bijvoorbeeld Randstad lightrail verbindingen een upgrade te geven, of de A15 en A1 te verbreden.

Verduurzamen mobiliteit en logistiek

De coalitie wil ambitieus werk maken van de verduurzaming in met name mobiliteit. Alle modaliteiten gaan dat merken. Zo wil zij betalen naar gebruik in het wegtransport introduceren. Zero emissie-transport wordt gestimuleerd en het gebruik van duurzame brandstoffen bevordert. De ambitieuze Europese doelstellingen uit het Fitfor55-programma worden omarmd waaronder ook een zwaardere belastingheffing op kerosine. De BPM-vrijstelling voor bestelauto's wordt trapsgewijs teruggebracht naar 0 procent in 2026.

Op het afbouwen van de BPM-vrijstelling bij de aanschaf van een bestelauto en het zwaar extra belastingen van het vliegverkeer na, oogt ook dit deel van het pakket solide. Invoering van 'betalen naar gebruik' is al een lang gekoesterde wens. Zo ook het behoud van subsidiemogelijkheden bij de aanschaf van elektrische voertuigen. Belangrijk is ook de kansen van het gebruik van hernieuwbare brandstoffen te vergroten. Met het afbouwen van de BPM-vrijstelling lijkt de coalitie de verkoop van bestelauto's met conventionele verbrandingsmotoren eerder te willen uitfasen dan op basis van Europees bronbeleid voor de fabrikanten van bestelauto's is vereist.

Het vasthouden aan extra belastingheffing op het gebruik van fossiele brandstoffen via de Europese regels, zonder dat dat specifiek bijdraagt aan de verduurzamingstransitie valt tegen. En ook de lastenverzwaringen in de luchtvaart zijn stevig zonder dat dat nu specifiek het klimaat verder helpt.

Werkgebonden mobiliteit

De coalitie wil afspraken maken met het bedrijfsleven over het stimuleren van thuiswerken. Thuiswerken zal ook een blijvende plek innemen in de organisatie van het werk door bedrijven. Ook wil de coalitie fiets- en OV-gebruik stimuleren.

Ook met dit punt komt de coalitie tegemoet aan een wens in het bedrijfsleven om het thuis- en hybride werken te faciliteren en daarmee ook het mobiliteitsstelsel te ontlasten. En biedt dit ruimte om, zoals we ook zelf al beoogden, de samenwerking met de overheid te zoeken op het programma 'Spreiden en Mijden'. Het is wel belangrijk, dat afspraken hierover tussen werkgever en werknemer van onderop tot stand komen. De aard van het werk moet leidend zijn.

Digitalisering in logistiek en mobiliteit

Zonder logistiek en mobiliteit met naam en toenaam te noemen, kiest de coalitie ook in dit domein voor een versnelling van de digitaliseringsopgave.

Door mkb-ondernemers te helpen digitaal vaardiger te worden, het stutten van de cyberveerbaarheid en marktmacht in de platform economie te bestrijden, wordt ook de digitale kracht van bedrijven actief in het logistieke en mobiliteitsdomein versterkt. De voornemens van de coalitie sluiten daarom ook aan op hetgeen VNO-NCW en MKB-Nederland hebben bepleit.

Wonen en ruimtelijke ordening

De coalitie zet in op het versnellen van woningbouw, zodat er 100.000 woningen per jaar kunnen worden gebouwd, waarvan twee derde betaalbaar. Er wordt in 10 jaar 7,5 miljard euro uitgetrokken voor de bereikbaarheid van woningbouwlocaties. Vanuit het Gemeentefonds worden voortzetting van Woningbouwimpuls en Volkshuisvestingsfonds gefinancierd. De verhuurderheffing wordt vervangen door prestatieafspraken voor woningcorporaties. Er komt een minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening, er wordt een Nationale Woon- en Bouwagenda opgesteld en de minister zal prestatieafspraken maken over woningbouwlocaties met provincies en gemeenten. De Nationale Omgevingsvisie wordt geactualiseerd en aangescherpt met een

uitvoeringsprogramma. De minister van VRO heeft een regiefunctie voor het ruimtelijk beleid, bij verstedelijking en andere opgaven met een sterke ruimtelijke component.

In het woonbeleid worden huren voor mensen met lagere inkomens verlaagd, voor mensen met hogere inkomens verhoogd. De huurtoeslag wordt hervormd en vereenvoudigd. Corporatiehuurders krijgen de gelegenheid om woningen onder voorwaarden te kopen. Starters worden geholpen een woning te kopen met een nieuwe vorm van premie A-woningen. Er wordt aangekondigd dat middenhuurwoningen huurprijsbescherming krijgen, zodanig dat wonen voor middeninkomens betaalbaar wordt én het rendabel blijft voor institutionele beleggers om in deze woningen te investeren. Hervormingen in box 3 hebben als doel balans te krijgen tussen particulieren en beleggers door onder meer het afschaffen van de leegwaardratio en vanaf 2025 het belastingen van het werkelijk rendement. De schenkingsvrijstelling voor de eigen woning wordt afgeschaft per 2024. De overdrachtsbelasting wordt per 2023 verhoogd van 8 naar 9 procent voor niet-woningen en woningen die door beleggers worden gekocht.

VNO-NCW en MKB-Nederland menen dat er positieve en belangrijke stappen worden gezet om de woningbouw te versnellen, door meer woningbouwlocaties beschikbaar te maken en de noodzakelijke investeringen voor infrastructuur te doen. Wij vinden dat bedrijven en marktpartijen intensief betrokken moeten worden bij de ruimtelijke inrichting en het versnellen van de woningbouw, aangezien private partijen het grootste deel van de investeringen zullen moeten doen. In het ruimtelijk beleid moet aandacht zijn voor de ruimte die het bedrijfsleven nodig heeft. Bij de actualisatie van de Nationale Omgevingsvisie zullen wij erop inzetten dat er een nationaal programma voor bedrijventerreinen en werklocaties komt, om te waarborgen dat woningbouw niet ten koste gaat van onze belangrijke locaties voor werkgelegenheid en economie. Ook vinden wij het voor de werking van de woningmarkt en arbeidsmarkt van belang dat het vrije segment in de huur groter wordt - de aangekondigde regulering en de fiscale maatregelen gericht op beleggers mogen dat niet frustreren.

Bruisende winkelgebieden

De coalitie ziet dat een bruisende winkelstraat cruciaal is voor de leefbaarheid in dorpen en steden. Naast het reguleren van 'blurring' gaat de coalitie daartoe samen met lokale overheden aan de slag om leegstand tegen te gaan en de samenwerking tussen retail, horeca en cultuur te stimuleren. Ook toerisme krijgt een volwaardige plek in het economisch beleid, waarbij ingezet wordt op spreiding.

Meer aandacht voor winkelgebieden sluit aan op de wens van VNO-NCW en MKB-Nederland voor een nationale aanpak voor revitalisering van winkelgebieden en kan helpen de negatieve ontwikkeling in de detailhandel tegen te gaan. Bij niets doen dreigen op korte termijn veel winkels te verdwijnen, met nog meer leegstand tot gevolg. Wel constateren we dat hier geen extra middelen voor worden vrijgemaakt. Ook in de horeca, het toerisme, de evenementen- en cultuursector vallen harde klappen, wat leidt tot verdere verschraving van het aanbod en verpaupering in kernen en centra. Samenwerking tussen retail, horeca, cultuur en toerisme is essentieel, daar deze elkaar versterken en gebieden aantrekkelijker maakt voor bezoekers. Het Rijk moet gemeenten faciliteren om - waar nodig - in te zetten op transformatie en concentratie.

Circulaire economie

De coalitie herhaalt het beleidsvoornemen voor een ambitieus klimaatdoel voor de circulaire economie en een uitvoeringsprogramma. Dit gebeurt inmiddels bottom-up vanuit de vijf zogenaamde transitieagenda's. Nieuw is dat de coalitie een betere aansluiting tussen klimaatbeleid en circulariteit nastreeft. Hiermee erkent het dat circulair beleid het klimaatbeleid kan versterken. Voor ondersteuning en opschaling van recyclinginitiatieven wordt een stimuleringsprogramma opgezet. De coalitie wil tegelijkertijd de secundaire grondstoffenmarkt aanjagen en zet eerste stappen met een verplicht percentage recycelaat bijmenging voor de bouwmaterialen staal en cement.

Deze maatregelen zijn stappen in de goede richting, maar tegelijkertijd constateren we dat er veel meer investeringen nodig zijn om de doelen van een circulaire economie écht binnen handbereik te brengen.

Aanpak milieucriminaliteit

De coalitie wil milieucriminaliteit en milieurisico's steviger aanpakken en neemt de aanbevelingen van de Adviescommissie Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving (commissie Van Aartsen) over. Denk hierbij aan het versterken van de kennisbasis bij omgevingsdiensten en het verbeteren van het inspectieregime. Voor het versterken van de omgevingsdiensten en de Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT) wordt structureel 24 miljoen euro gereserveerd.

Digitalisering & Cybersecurity

Kansen voor digitalisering

Uit de digitaliseringsparagraaf in het coalitieakkoord spreekt een goede balans tussen aandacht voor de kansen van digitalisering en het in goede banen leiden van de effecten. De regering wil kansen benutten voor digitale innovatie en sleuteltechnieken, zoals A.I. en quantum. Daarnaast heeft onze nieuwe regering de ambitie om van Nederland hét digitale knooppunt van Europa te maken.

VNO-NCW en MKB-Nederland zien ook grote kansen voor digitale innovatie en sleuteltechnologieën en willen zich inzetten om die de komende jaren te converteren in economische ontwikkeling, en bijdragen aan het oplossen van maatschappelijke vraagstukken die ook wij herkennen en waar we ons voor in willen zetten.

Wij zijn positief over de knooppunt-ambitie. Dat vraagt erom de randvoorwaarden in te vullen om de digitale infrastructuur in ons land verder te versterken, zoals voor het snel verder uitrollen van 5G. Ook is het zaak dat de aangekondigde aangescherpte landelijke regie op de vestiging van hyperscale datacenters en het faciliteren van de groei van onze digitale consumptie in samenhang leiden tot een strategie die verder bijdraagt aan deze ambitie.

Inclusie

Het coalitieakkoord zet in op het publiek-private samenwerking aanpakken van 'digibetisme', het stimuleren van de ontwikkeling van digitale vaardigheden en tegelijkertijd de overheid digitaal toegankelijker maken.

VNO-NCW en MKB-Nederland waarderen de zorg van de nieuwe regering voor het kunnen meedoen in de digitale transformatie door digitale vaardigheden te stimuleren. Het is van belang dat dit geconcretiseerd wordt in het onderwijs, maar ook in het ondersteunen van het mkb.

Europese samenwerking

Uit het coalitieakkoord blijkt dat Nederland het voortouw gaat nemen en zich in Europees verband in gaat zetten op versterking van de samenwerking tussen lidstaten op het gebied van digitalisering, onder meer op mensgerichte inzet van kunstmatige intelligentie.

VNO-NCW en MKB-Nederland steunen deze inzet, die aansluit bij de Europees brede mensgerichte en risicogebaseerde aanpak van kunstmatige intelligentie in het Europese AI Act wetsvoorstel. Om de innovatie van kunstmatige intelligentie te bevorderen, is een lerende aanpak nodig. De technologische ontwikkelingen gaan snel, het wettelijk kader moet niet gaan knellen. Er is voldoende experimenteertruimte nodig om knelpunten van wet- en regelgeving in kaart te kunnen brengen. Om dit op een juiste manier te doen moeten alle stakeholders worden betrokken, waaronder alle relevante toezichthouders. De toezichthouders moeten hier een begeleidende rol nemen. Uitgangspunt is dat we allemaal aan het leren zijn, ook de toezichthouders.

Algoritmetoezichthouder

De coalitie is voornemens te investeren in een sterke positie van de Autoriteit Persoonsgegevens en in het versterken van samenwerking en samenhang tussen de diverse digitale toezichthouders. Ook gaat het inzetten op het wettelijk regelen dat algoritmes worden gecontroleerd op transparantie, discriminatie en willekeur. Een algoritmetoezichthouder bewaakt dit.

VNO-NCW en MKB-Nederland ondersteunen van harte dat de samenwerking en samenhang tussen de verschillende digitale (en sectorale) toezichthouders versterkt wordt. Het bedrijfsleven staat nu te vaak tussen twee toezichthouders in, die verschillende dingen eisen. We hebben aarzelingen bij het idee om één AI-waakhond in te stellen. Het betrekken van alle relevante (sectorale en horizontale) toezichthouders is nodig om een eenzijdige focus te voorkomen (zoals alleen een focus op het beschermen van persoonsgegevens). Het versterken van de onderlinge samenwerking is daarbij van groot belang. Ook is er een gelijkwaardig kennisniveau nodig bij alle deelnemende partijen ('partners'). Het bedrijfsleven is graag bereid om hieraan bij te dragen met mensen en kennis.

Middelen voor Autoriteit Persoonsgegevens

De coalitie gaat ervoor zorgen dat toezichthouders als de Autoriteit Persoonsgegevens (AP) extra middelen krijgen om hun taken goed uit te kunnen voeren.

We zijn blij dat de Autoriteit Persoonsgegevens meer armslag krijgt. Zo zijn er extra middelen nodig om de achterstanden weg te werken die het bedrijfsleven ondervindt bij goedkeurings- en vergunningsaanvragen die aan de AP zijn voorgelegd. Ook zijn er middelen nodig om het bedrijfsleven beter wegwijs te maken hoe aan de AVG te voldoen. De AVG zorgt immers voor een hoge regeldruk, de AVG staat op nummer één. De Autoriteit Persoonsgegevens kan zo haar begeleidende rol uitbreiden, vergelijkbaar met de Engelse en Franse toezichthouder (en vele anderen) die op hun website handige praktische tools bieden voor het bedrijfsleven.

Cybersecurity

Voor cybersecurity en de aanpak van cybercriminaliteit is veel aandacht in het akkoord, waaronder inzet op bescherming van het bedrijfsleven en de vitale infrastructuur door centraal gecoördineerde structurele samenwerking, investeringen in een brede meerjarige cybersecurity aanpak en verbeteren van de informatiedeling over kwetsbaarheden en hacks.

Ook wordt er geld vrijgemaakt voor versterking van de cyberexpertise bij de politie en in de handhavingsketen, komt er versterking van de Europese samenwerking en tevens van de slagkracht van inlichtingendiensten om digitale dreigingen en aanvallen te bestrijden.

VNO-NCW en MKB-Nederland verwelkomen de aandacht voor cybersecurity en de aanpak van cybercriminaliteit. Het is zeer positief dat bescherming van het bedrijfsleven en de vitale sectoren tegen digitale dreigingen expliciet is opgenomen in het akkoord. Het sneller en gemakkelijker delen van informatie over cyberdreigingen en kwetsbaarheden is al jaren een belangrijke wens van ons. Met dit soort informatie kunnen bedrijven veel gerichtere maatregelen nemen om zich beter te beschermen. Centraal gecoördineerde, structurele samenwerking is noodzakelijk om de huidige versnippering in het landschap tegen te gaan. Ondersteuning van bedrijven bij versterking van hun cyberweerbaarheid moet een belangrijk aandachtspunt zijn in de voorziene meerjarige cybersecurity aanpak. Het is onduidelijk hoeveel geld beschikbaar komt om cybersecurity te verbeteren. Het onderwerp vraagt om een forse investering.

Veiligheid, justitie en defensie

Tegengaan ondermijning en criminaliteit

De coalitie erkent dat er een grote inhaalslag nodig is als het gaat om de aanpak van (ondermijnende) criminaliteit. Er wordt dan ook fors in geïnvesteerd, te weten oplopend 1 miljard euro structureel. Ook zijn wij verheugd dat er erkenning is voor de noodzaak om preventie en repressie hand in hand te laten gaan. Er wordt niet alleen ingezet op preventieve aanpak van ondermijning, maar daarnaast ook fors geïnvesteerd in de hele justitieketen om de doorlooptijden te verkleinen. Deze ontwikkeling juichen wij zeer toe. Dit zal de kans verkleinen dat criminelen recidiveren. Bij de aanpak van criminaliteit hoort ook het kijken naar mogelijkheden van gegevensuitwisseling. Het bedrijfsleven heeft veel informatie en levert hier derhalve graag een bijdrage aan. De behoefte aan betere samenwerking onderstrepen wij.

Naast ondermijning besteedt het akkoord ook aandacht aan de versterking van de aanpak van cybercrime. Cybercriminaliteit is inmiddels een ware plaag voor het bedrijfsleven. VNO-NCW en MKB-Nederland zijn verheugd dat dit uitdrukkelijk benoemd is in het coalitieakkoord en werken graag mee aan de uitwerking van de plannen.

Investeren in defensie

De coalitie investeert 10,7 miljard euro in onderhoud en intensivering van de defensie-uitgaven. Structureel wordt 3 euro miljard uitgetrokken. Dit is een belangrijke stap waarmee Nederland meer in de pas komt van de in NAVO-verband afgesproken norm van 2 procent bnp. Naast meer budget is het goed dat de coalitie fors inzet op het gebied van internationale samenwerking. Voorwaarde voor een verdere bescherming van Europa. Goed dat de coalitie voor onze eigen strategische onafhankelijkheid oog houdt voor een vitale defensiesector in Nederland met een gelijkwaardiger Europees speelveld. Met de Defensie Industrie Strategie (DIS) uit 2018 heeft het de coalitie al een instrument in handen om te zorgen dat bij aanschaf van materieel de bedrijven in de defensiesector zo veel mogelijk worden betrokken. De bedrijven krijgen daarmee ook een beteren internationale positie.

Toegang tot rechter

De coalitie wil de toegang tot het recht voor burgers en mkb vergroten door de griffierechten te verlagen met 25 procent. Per 1 januari treedt de wetwijziging in die meerdere griffierechtcategorieën voor lagere geldvorderingen introduceert. VNO-NCW en MKB-Nederland ondersteunen een verdere verlaging met 25 procent om de toegang tot de rechter te bevorderen. Daarnaast moet meer digitalisering leiden tot snellere en eenvoudigere toegang tot de rechtspraak. Ook ondersteunen wij de inzet voor laagdrempelige alternatieve geschillenbeslechting, al mag dat niet de toegang tot de onafhankelijke rechter vervangen.

Auteursrecht

De coalitie wenst de arbeidsmarktpositie voor makers in de gehele creatieve sector te verbeteren, inclusief een eerlijk salaris. Hierbij moet aandacht zijn voor het auteursrecht waarop steeds meer partijen zich menen te willen beroepen, waardoor gebruikers steeds weer worden verrast met nieuwe toeslagen.

Nederland in de wereld en internationaal ondernemen

Buitenlandbeleid

Het buitenlandbeleid van de coalitie wordt vorm gegeven langs de volgende vijf lijnen: 1) bevorderen van de internationale samenwerking door een voortrekkersrol in de EU en multilaterale organisaties, via het versterken van de trans-Atlantische band en nieuwe partnerschappen, 2) meer focus op onze internationale belangen, 3) verminderen van de afhankelijkheid voor strategische goederen en grondstoffen, 4) respect voor mensenrechten blijven bevorderen in ons buitenlands beleid, 5) betere en toegankelijke dienstverlening voor Nederlanders in het buitenland (o.a. via een sterker postennetwerk). In deze lijnen kunnen VNO-NCW en MKB-Nederland zich vinden. De geopolitieke uitdagingen van deze tijd vragen om een sterke trans-Atlantische band.

Europees beleid

Europees beleid komt in het coalitieakkoord op drie wijzen aan de orde. Ten eerste met een helder en krachtig commitment in het voorwoord: 'De opgaven die er liggen vragen dikwijls om een Europese aanpak; daarom gaat Nederland een voortrekkersrol spelen voor en binnen een sterke en slagvaardige Europese Unie.' Ten tweede doordat door het hele akkoord heen bij een veelheid van beleidsterreinen de Europese dimensie wordt meegenomen. Bijvoorbeeld digitalisering, cyber, defensie-industrie, klimaat, transport en handelsbeleid. Het akkoord gaat evenwel niet in op de Europese sociale agenda. Ten derde in een apart hoofdstuk over internationaal en Europees beleid.

In dit aparte hoofdstuk over Europees beleid wordt het belang van de EU onderstreept voor vrede, veiligheid en welvaart en voor het aanpakken van mondiale uitdagingen als klimaat. Ook wordt het belang van de EU als waardengemeenschap benadrukt. Dat vergt een krachtige EU die speler in plaats van speelveld voor anderen is. Daaruit vloeit o.a. een inzet voort op open strategische autonomie van de EU.

Een aantal specifieke punten verdienen vermelding. Het coalitieakkoord wil de modernisering van het Stabiliteits- en Groeipact constructief benaderen, mits deze gericht is op houdbaarheid van schulden en opwaartse convergentie bij een effectieve handhaving. Verder houdt het akkoord de deur open voor verdragswijzingen naar aanleiding van de Conferentie over de Toekomst van Europa. Er wordt een nieuwe 'Europawet' voorgesteld om EU-besluitvorming transparanter te maken en de

toegevoegde waarde van de EU zichtbaarder te maken. Het handelsakkoord met Canada (CETA) wordt bestempeld als belangrijk instrument voor actief handelsbeleid. Ook zal Nederland internationaal verantwoord ondernemen in de EU bevorderen.

De Europese lijn van het coalitieakkoord sluit goed aan op de Europa-inzet van VNO-NCW en MKB-Nederland. Wel is jammer dat het belang van de Interne Markt en van Better Regulation niet expliciet genoemd worden. Die pijlers van EU-beleid moeten volle politieke steun hebben, juist nu corona de Interne Markt onder druk zet.

Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen

Zoals ook recent in de Tweede Kamer bevestigd, wil de coalitie nationale IMVO-wetgeving invoeren en tegelijkertijd op Europees niveau wetgeving bevorderen.

VNO-NCW en MKB-Nederland blijven zich sterk maken voor Europese IMVO-wetgeving, op basis van het SER-advies. Europese wetgeving is nodig voor een gezamenlijke, dus effectieve aanpak, op basis van een gelijk speelveld voor ondernemingen in alle lidstaten.

Handelspolitiek

Het coalitieakkoord zet in op een actief handelsbeleid, waarbij handels- en investeringsverdragen (zoals CETA) een belangrijk instrument zijn. Bij deze verdragen zet de coalitie in op hoge standaarden voor eerlijke productie, mensenrechten, voedselveiligheid, duurzame groei en klimaat.

Zoals ook in onze MLT-koers aangegeven, zijn deze verdragen dragers van Europese normen en waarden. Het is voor ondernemers belangrijk dat de coalitie inzet op een zo breed mogelijk palet aan handels- en investeringsakkoorden, om te beginnen met ratificatie door de Eerste Kamer van CETA. Verder streeft de coalitie naar arbitrage, waar mogelijk, via het nieuwe geschillenbeslechting hof of nationale instituties, en wil men aanvullende mechanismen transparant maken. Arbitrage bij oneigenlijke onteigening blijft van belang voor ondernemers die willen investeren in het buitenland.

Exportcontrole en sanctiebeleid

De coalitie wil de economische macht van de EU strategisch inzetten, onder andere door sancties in te stellen die ook extraterritoriaal kunnen zijn. Voor het EU-buitenlandbeleid zet het zich in om het vetorecht af te schaffen bij sancties. VNO-NCW en MKB-Nederland zullen dit nauwlettend in de gaten houden; de toegenomen inzet van sancties wereldwijd is een extra belemmering om te ondernemen.

Handelsbevordering

We zijn positief over de genoemde ondersteuning aan ondernemers en het mkb om in de wereld succesvol te zijn. Wel vinden we het belangrijk dat hierbij ook een stabiel en toereikend instrumentarium voor handelsbevordering wordt ontwikkeld, er een breed gedragen aanpak voor de meerjarenprogrammering wordt gecreëerd met daarbij de koppeling met het missiegedreven innovatiebeleid.

Nationale veiligheidsraad

Terecht stelt het coalitieakkoord, dat nationale en internationale veiligheid steeds meer verweven raken. Daarom richt de coalitie een nationale veiligheidsraad op. Omdat deze kwesties zeker ook het bedrijfsleven raken, is het van belang dat deze raad een publiek-private samenstelling kent.

Exportportkredietverzekering

De coalitie gaat de mogelijkheden onderzoeken om financiële prikkels voor fossiele brandstoffen af te bouwen om vervolgens de financiële stimulering voor deze brandstoffen waar mogelijk te beëindigen. Ze doet dit zoveel mogelijk met andere landen, met het oog op ons vestigingsklimaat. VNO-NCW en MKB-Nederland zijn positief over deze inzet; ook wij hebben eerder aangegeven dat we de exportkredietverzekering voor fossiele projecten in lijn willen brengen met het Klimaatakkoord van Parijs, via een realistische afbouw. Ook het belang van internationale afspraken voor een *level playing field* en het vestigingsklimaat hebben we altijd onderstreept. We zullen, samen met de sectoren die dit raakt, in gesprek gaan met de overheid voor het voorlopig nog behouden van de EKV voor gasprojecten, omdat gas een internationaal erkende transitiebrandstof is en van groot economisch belang van ontwikkelingslanden. Ook zetten we ons in voor een groene industriepolitiek gericht op export zodat bedrijven de transitie naar duurzame projecten kunnen maken.

Ontwikkelingssamenwerking

De uitgaven aan Ontwikkelingssamenwerking (OS) worden verhoogd met structureel 500 miljoen euro richting de internationale norm. Deze extra uitgaven worden besteed aan het wereldwijde vaccinatieprogramma COVAX, het helpen van ontwikkelingslanden met een groene doorstart in klimaatmitigatie en klimaatadaptatie, en voor opvang in de regio (eventueel als onderdeel van bredere migratieafspraken).

VNO-NCW en MKB-Nederland vinden deze intensivering positief. De impact van COVID-19 op ontwikkelingslanden is ongekend groot. De pandemie onderstreept ook hoezeer de Nederlandse welvaart en samenleving verknoot zijn met de rest van de wereld. Inzetten op het op peil houden van internationale samenwerking is daarom in ieders belang, het is goed voor Nederland en goed voor de wereld. Het coalitiedoel om met dit extra geld ook ontwikkelingslanden te helpen met een groene doorstart in klimaatmitigatie en klimaatadaptatie. VNO-NCW en MKB-Nederland zullen (verder) inzetten op een subsidie aan ontwikkelingslanden voor dergelijke projecten waarbij Nederlandse bedrijven hun innovatieve kennis en kunde kunnen inzetten.

Sustainable Development Goals

Het OS-beleid zal een grotere bijdrage leveren aan de Sustainable Development Goals (SDG's) en het bestrijden van de grondoorzaken van armoede, terreur, migratie en klimaatverandering. Met nationale partners, waaronder het maatschappelijk middenveld, en internationale partners zal de coalitie zich inzetten voor deze ambitieuze doelen.

VNO-NCW en MKB-Nederland vinden deze inzet positief. De inzet op SDG's is breder dan de huidige focus in het OS-beleid. De SDG's hebben ook een economische focus; zo zijn versterking van infrastructuur, economische groei en klimaat belangrijke doelen en juist hiervoor hebben Nederlandse bedrijven de innovatieve kennis en kunde in huis. We zien onszelf dus zeker ook in het genoemde rijtje van partners en zullen ons inzetten voor betrokkenheid van Nederlandse bedrijven hierbij. Bijvoorbeeld via onze Afrika Strategie en de instrumenten die we daarin noemen, zoals een subsidie aan ontwikkelingslanden voor projecten die de SDG's dienen.

De SDGs zouden wat ons betreft niet alleen een kompas moeten zijn bij het OS-beleid, maar ook breder voor het nationaal beleid gericht op duurzaamheid en inclusie en voor het bredere internationale beleid.

Afrika Strategie

De coalitie gaat een gerichte Afrika-strategie formuleren. Deze strategie beoogt een gelijkwaardige economische ontwikkeling te stimuleren, armoede te verminderen, mensenrechten te verbeteren, en irreguliere migratie te beperken.

VNO-NCW en MKB-Nederland hebben eerder al een Afrika Strategie ontwikkeld. Duurzame handel met een continent als Afrika is in het belang van het continent zelf maar ook van ons eigen bedrijfsleven, juist omdat onze economieën zo nauw met elkaar verbonden zijn. We vinden het positief dat het de coalitie dit nu oppakt.

Het OS-budget en -instrumentarium moet ondernemers helpen bij het zaken doen in en met Afrika - zowel ODA als niet-ODA. De nieuwe strategie zou daar beleid op moeten ontwikkelen. De risico's van het zakendoen in Afrika zijn groter dan in Nederland en de uitwerking van goede businesscases duurt veel langer; dit maakt het kostbaarder. Er moeten daarom voldoende middelen zijn voor projectontwikkeling. Invest International heeft 9 miljoen euro per jaar beschikbaar om impactvolle projecten in het buitenland met een Nederlandse link of belang te ontwikkelen. Dit is wat ons betreft te weinig.

Samenleving en openbaar bestuur

Versterking democratische instituties

Deze coalitie wil zich bezinnen op de positie van het lokale bestuur en de positie van de burgemeester daarbinnen om het toekomstbestendig te maken. Wanneer het algemeen belang dit noodzakelijk maakt, zal de coalitie, met inachtneming van de lokale autonomie en passende waarborgen, gebruik maken van de mogelijkheid een aanwijzing te geven aan de medeoverheden.

Ondernemers ervaren op urgente dossiers als woningbouw, ruimtelijke ordening of de aanpak van toekomstbestendige binnensteden dat de decentralisatie is doorgesloten en het Rijk zich te zeer afzijdig heeft gehouden. Zogenaemde handelingsverlegenheid van decentrale overheden om hun bevoegdheden resultaatgericht in te zetten billijkt nu ingrijpen door het Rijk. Op dossiers als RO en aanpak binnensteden hebben VNO-NCW en MKB-Nederland eerder gevraagd om Rijksregie en coördinatie.

Rijk en Regio

Deze coalitie erkent dat elke regio meetelt. De Regio Deals worden voortgezet. De publiek-private samenwerkingsverbanden om de regionale economische kansen te benutten worden versterkt.

Om de brede welvaart in de regio te versterken wordt er incidenteel 900 miljoen euro gereserveerd tot en met 2025 voor een nieuwe tranche Regio Deals. Het Rijk sluit hiermee aan bij specifieke opgaven in een regio: met partnerschap, geld, expertise en ondersteuning. Met relatief weinig geld wordt in een publiek-private setting bijgedragen aan aspecten van Brede Welvaart, naar lokale tevredenheid maar ons (georganiseerd) bedrijfsleven is nog niet overal even goed bij betrokken.

Den Haag, 16 december 2021